

**Noi mărturii documentare
privind trecerea
principalelor mijloace
de producție
în proprietatea poporului**

Naționalizarea principalelor mijloace de producție, înfișată în țara noastră la 11 iunie 1948, se inscrie ca un moment de o covîrșitoare importanță politică, socială și economică în procesul revoluționar de înlocuire a vechiului cu nou. Semnificația de act politic de covîrșitoare importantă pentru desăvîrșirea ulterioară a revoluției socialești a fost secasă în evidență de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, arătând că acest eveniment a fost: „urmare firească a cuceririi puterii politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărânește, intelectualitate și celelalte categorii sociale, a creat baza materială pentru trecerea la obiectivul istoric al făuririi societății fără clase, fără asupratori, a societății socialești în România”¹.

Pentru fixarea concretă și clară a obiectivelor politice sale privind democratizarea țării, redresarea și reconstrucția economiei, cerute de nevoile dezvoltării societății românești, Partidul Comunist Român a elaborat, la începutul anului 1946, o platformă politică menită să devină programul de acțiune al tuturor forțelor democratice. Aceste măsuri cu caracter anticapitalist au fost posibile în condițiile cuceririi de către clasa muncitoare a unor poziții puternice în domeniul politic, care au culminat cu actul de importanță istorică al abolirii monarhiei la 30 decembrie 1947, moment care a dus la proclamarea Republicii Populare Române și la instaurarea dictaturii proletariatului. Dar, existența pe mai departe în aceste condiții istorice a proprietății capitaliste ca bază dominantă a relațiilor de producție, frâna dezvoltarea forțelor de producție și prin aceasta dezvoltarea regimului democrat-popular din țară.

Dejînd principalele mijloace de producție, clasele exploatatoare din România acționau, chiar în condițiile instaurării dictaturii proletariatului, contrar intereselor poporului și țării, în direcția dezorganizării producției, sustragerii capitalurilor din întreprinderi, sabotării fățise sau ascunsse a operațiunilor de reconstrucție și dezvoltare a economiei. Avîndu-se în vedere decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale, Constituția țării², cit și hotărîrea Consiliului de Miniștri s-a trecut și în orașul București, ca și în restul țării, la efectuarea recensămîntului întreprinderilor și instituțiilor. În acest scop s-a analizat situația pe fiecare ramură de pro-

¹ Nicolae Ceaușescu, România pe drumul construirii societății socialești multi-lateral dezvoltate, vol. 16, București, Edit. politică, 1979, p. 297–298.

² Legea nr. 114, Constituția Republicii Populare Române, în „Monitorul Oficial” nr. 37 bis, 13 aprilie 1948.

ducție în parte, numărul întreprinderilor, puterea instalată, numărul de personal și mai ales de muncitori, importanța pe care grupele de întreprinderi o prezintau pentru economia națională, stabilindu-se în acest fel modalitățile în care trebuia efectuată naționalizarea.

Pentru cunoașterea modului cum s-a înfăptuit actul naționalizării în municipiu București, presa vremii a prezentat numeroase articole încă din primele zile. La acestea se adaugă corespondența ce s-a constituit de către comisiile din cadrul întreprinderilor însărcinată cu aplicarea prevederilor legii naționalizării, devenite în prezent documente de arhivă pentru cei interesați în tratarea acestui eveniment.

Sfera legii naționalizării a cuprins în București, ca și în restul țării, diferite ramuri și categorii de întreprinderi. Ne vom referi însă numai la cîteva din acestea, folosindu-ne de datele cuprinse în fondurile unor arhive preluate recent de către Arhivele Statului de la diferite instituții din capitală, insistind în special asupra întreprinderilor care dispuneau de mijloace fixe, materii prime și un însemnat inventar pentru asigurarea procesului de producție.

Cercetarea corespondenței constituie la unele întreprinderi de către comisiale imputernicite să realizeze actul naționalizării, prezintă existența unui imprimat tip de proces-verbal cu anexe și corespondență din cuprinsul căreia se pot extrage date importante referitoare la identificarea întreprinderilor, profilul lor, compoziția comisiilor, bunurile de inventar și sumele ce au făcut obiectul naționalizării, precum și alte elemente ce pot completa datele necesare studierii evenimentului respectiv. La prima vedere, ne reține atenția compoziția comisiilor de naționalizare formate, așa cum rezultă din corespondența constituită, la: S.A.R. Unio-Chimica, S.A.R. Ostropa, S.A.R. Icarom⁴ și, din secretarul organizației de partid, președintele comitetului sindical, reprezentantul ministerului industriei — ca director delegat, și reprezentantul fostei administrații a întreprinderii.

Pe baza instrucțiajului primit fiecare comisie a procedat la aplicarea prevederilor legii naționalizării, înțocmînd balanță de verificare a întreprinderii respective așa cum s-a procedat la întreprinderile: Record, Lantext, Lumex, Lupeni-Rahova⁵ și.a.; inventarul tuturor bunurilor apartinând întreprinderii respective ca de exemplu terenul și clădirile ce aparțineau proprietarului întreprinderii Industria Focarelor Tehnice⁶ și.a., cît și al mijloacelor de bază, inventarul mașinilor, al instalațiilor tehnice, uinelor și sculelor⁷. O atenție deosebită s-a acordat cuprinderii în inventar a mijloacelor necesare desfășurării procesului de producție cu materii prime și auxiliare, materiale de regle și întreținere, mobilier⁸ etc. În vederea cunoașterii reale a existenței bunurilor acestor întreprinderi, comisiile au urmărit și verificat îndeaproape modul cum s-au executat

³ Arhivele Statului — Municipiul București, fond S.A.R. Unio-Chimica, dosar 8/1948, f. 1; S.A.R. Ostropa, dosar 1/1948, f. II; S.A.R. Icarom, dosar 2/1948, f. 3, p.a.

⁴ Ibidem, fond Intreprinderea Lupeni, dosar 8/1948 f. 3, 5, 8, 22 p.a.

⁵ Ibidem, fond Industria Focarelor Tehnice, dosar 1/1948, f. 1, p.a.

⁶ Ibidem, fond Opel Rapid, dosar 1/1948, f. 1.

⁷ Ibidem, fond Intreprinderea Ilbra, dosar 2/1948, f. 22.

operăriunile contabil-financiare⁸, corespondență confidențială, unde așa cum se vede în procesul-verbal încheiat la S.A.R. Industria Tehnică din B-dul Păcli nr. 71, comisia formată din instructorul de partid al secto-ruului IV Rosu, președintele comitetului de sindicat, secretarul biroului organizației de partid, în prezență a doi membri ai Comitetului sindica-tului și bineînțeles a fostului patron, au procedat la desigilarea și des-chiderea fișelor, cercetarea corespondenței importante și în special a lucrărilor contabil-financiare⁹. La reprezentanța firmei S.A. Viscoza s-a găsit suma de 6.214.354 lei precum și numeroase bonuri de casă¹⁰, la fabrica de telefoane și radio Standard o sumă de peste un milion și ju-mătate lei¹¹, la întreprinderea Industria Textilă Karakasian s-a preluat odată cu întocmirea inventarului și întreaga arhivă formată din peste 130 dosare și registre cuprinzând acte de proprietate, de asigurări, con-tabil-financiare, evidența personalului¹² etc. În același mod s-a procedat și la întreprinderile Saprotec¹³, Țesătoria Zorile¹⁴, fabrica de mătase Cărchez s.a.

Așa cum rezultă din corespondență existentă în arhivele acestor întreprinderi, rolul principal în organizarea și înfăptuirea actului naționali-zării l-au avut activiștii și membrii organizațiilor de partid care au ur-mărit îndesproape intregul proces de desfășurare a importantului act, dovedindu-se, așa cum se arată în Programul partidului, adoptat la Congresul al XI-lea, că „Partidul Comunist Român s-a afirmat ca cea mai puternică forță politică din România, indeplinindu-și cu cinste misiunea de organizator și conducător al clasei muncitoare, al maselor largi popu-lare, conducindu-le cu succes la victorie”¹⁵.

Cercetarea fondurilor arhivistice ce au aparținut unor întreprinderi na-tionalizate, ne dă posibilitatea să cunoaștem din procesele-verbale de na-tionalizare că, la acea dată, existau, datorită neglijenței patronilor, num-e-roase întreprinderi care înregistrau grave avariile la clădirile respective, scoaterea din funcțiune sau lipsa unor bunuri din dotarea tehnică a lor. La fostă întreprindere S.A.R., Secerătoarea, clădirea filaturii în suprafață de 2 000 m.p., formată din patru hale era complet distrusă de incendiu¹⁶. Într-un memoriu ce se întocmise pentru arătarea situației în care se gă-seau clădirile întreprinderilor Hidro-Caloria, Uzinele Române și Elnor vom găsi observația că „În toate trei localurile condițiile de lucru sunt foarte grele, atât în ceea ce privește producția cit și administrația... Toate

⁸ Ibidem, fond S.A.R. Industria Optică Română, dosar 62/1947—1948.

⁹ Ibidem, fond S.A.R. Industria Tehnică, dosar 2/1/1948, f. 46, 50; sau Uzinele Române de păltă, dosar 29/1948, f. 2; V. Daniellian, dosar 3/1948, f. 2 s.n.

¹⁰ Ibidem, fond S.A.R. Viscoza-Lăpușni, dosar 30/1948, f. 262; Ibidem, Radiosar, dosar 15/1948, f. 49—42 s.n.

¹¹ Ibidem, fond S.A.R. Standard, dosar 406/1948, f. 1—24.

¹² Ibidem, fond Industria textilă K. Karakasian, dosar 4/1948, f. 20—38; Electro-cabul — dosar 18/1948, f. 1.

¹³ Ibidem, fond Saprotec dosar 4/1948, f. 1—33.

¹⁴ Ibidem, fond Țesătoria Zorile, dosar 9/1948, f. 1—32.

¹⁵ Programul Partidului Comunist Român de filiere a societății socialești multi-lateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, București, Edit. politică, 1973, p. 53.

¹⁶ Arhivele Statului Municipal București, fond S.A.R. Secerătoarea, dosar 3/1948, f. 26—28.

clădirile sunt insalubre, lipsite de anexe sociale, în parte expuse incendiului,... lucruindu-se în condiții neigienice¹⁷. Printre întreprinderile care figurau cu utilaje învechite sau scoase din funcțiune menționăm S.A.R. Industria Tehnică, unde comisia constata lipsa din inventar a unor utilaje în valoare de sute de mii de lei¹⁸.

Împotriva unor acțiuni de sabotaj din întreprinderi sau a încercărilor unor patroni de a scoate întreprinderarea din prevederile legii naționalizării, s-a luat atitudine fermă din partea numerelor colective de muncitori, așa cum s-a constatat la întreprinderile S. A. Standard¹⁹, Ibra²⁰ și a Muncitorilor întreprinderii Industria Plumbului, ca și numeroase alte colective, adresau memorii către organele de partid prin care arătau că „Noi nu dorim întoarcerea fostilor acționari, fostii noștri exploataitori”.

Actul naționalizării a marcat un moment important în viața politică și social-economică din țara noastră. Muncitorii tineri sau vîrstnici din întreprinderile naționalizate, se angajau după actul naționalizării să depășească programele de producție, să lupte așa cum se angajau cei de la întreprinderea Electrotub — pentru reducerea prețului de cost și periru o mai rațională utilizare a mașinilor și a materiilor prime²¹.

Succesele istorice repartizate de poporul nostru în anii care au urmat naționalizării principalelor mijloace de producție, profundele transformări ce au avut loc în economia ţării în structura societății, în viața celor ce muncesc, au constituit o bază trainică pentru înfăptuirea de noi mari realizări în opera de ridicare pe o treaptă superioară a procesului de făurire a societății socialești multilateral dezvoltate în țara noastră, sub conducerea Partidului Comunist Român.

Nouvelles preuves

documentaires concernant

le passage des principaux

moyens de production

à la propriété du peuple

RÉSUMÉ

L'auteur souligne l'importance historique de la nationalisation des principaux moyens de production, accomplie le 11 Juin 1948. On présente le fond des archives de la correspondance des Commissions chargées d'appliquer les prévisions de la loi de nationalisation. On mentionne des données économiques importantes : la balance de vérification, l'inventaire des constructions, l'inventaire des machines, des installations techniques, des outils et des ustensiles.

On met en évidence le rôle important que les organisations du parti dans les entreprises ont joué pour l'accomplissement de l'action historique de la nationalisation. L'étude décrit les dégâts graves soufferts par les entreprises pendant la guerre par la suite des bombardements aériens.

¹⁷ Ibidem, fond S.A.R. Electrotub, dosar 5/1948—1949, f. 2—3.

¹⁸ Ibidem, fond S.A.R. Industria Tehnică, dosar 1/2/1948, f. 42.

¹⁹ Ibidem, fond S.A.R. Standard, dosar 403/1948, f. 38.

²⁰ Ibidem, fond Întreprinderile Ibra, dosar 1/7/1948, f. 33.

²¹ Ibidem, fond Fabrica Electrotub, dosar 4/1948, f. 20.